

Julkaisija:

Suomen keltologinen seura - Finlands keltologiska sällskap (SFKS) r.y.
Toimisto: Tieteiden talo, Kirkkokatu 6, 00170 Helsinki,
p. 09 - 228 6790, email: sfks@voxopm.csc.fi, kotisivut: www.sfks.org

Seuran johtokunnan jäsenten yhteystiedot:

Tom Sjöblom (esimies)

Uskontotieteen laitos, PL 59, 00014 Helsingin yliopisto
tel. (09) - 191 23585 tom.sjoblom@helsinki.fi

Petri Mirala (puheenjohtaja)

Humanistinen tiedekunta, PL 3, 00014 Helsingin yliopisto
tel. (09) - 191 22351 petri.mirala@helsinki.fi

Riitta Latvio (varapuheenjohtaja)

Fleminginkatu 14 A 32, 00530 Helsinki
tel. (050) - 583 8597 riitta.latvio@vatt.fi

Jonas Holmqvist (taloudenhoitaja)

Tölögatan 9 A 17, 00100 Helsingfors jonas.holmqvist@shh.fi

Ani Marttiini (verkkotiedotusvastaava)

Korppaanmäentie 38 B 16, 00300 Helsinki
tel. (044) - 518 0161 ani@pp.inet.fi

Juhani Klemola

Englannin kielen laitos, Vaasan yliopisto, PL 700, 65101 VAASA
tel. (06) - 324 8121 juhani.klemola@uvasa.fi

Kanerva Heikkinen (sihteeri)

Englannin kielen laitos, Unioninkatu 40b, PL 24, 00014 Helsingin yliopisto
tel. (09) - 191 22140 kanerva.heikkinen@helsinki.fi

Tiedote ilmestyy neljä (4) kertaa vuodessa. Se lähetetään seuran jäsenmaksun suorittaneille. Jäsenmaksu on 14 euroa ja opiskelijoilta 9 euroa, joka voidaan suorittaa seuran pankkitilille Leonia 800017-658 504.

Toimitus ja taitto: Riitta Latvio

ISSN 1239-8594

SFKS-tiedote

Suomen keltologisen seuran jäsentiedote

N:o 1/03 Vol. VIII

Tässä numerossa:

- s. 3 Walesin englanti kaunokirjallisuuden kuvastimessa
- s. 11 Vuosikokouskutsu

Tapahtuu keltologian alalla:

SFKS:n vuosikokous

la 10.5.2003 klo 13.00

Kitty O'Shea's Irish pub, Keskuskatu 6, Hki

V kelttiläinen pubiseminaari

la 10.5.2003 klo 14.00

Kitty O'Shea's Irish pub, Keskuskatu 6, Hki

Tom Sjöblom
Haltijoita, onko noita?

Riitta Latvio
Keltoiberit

Atina Nihtinen
Skotin kieli

+ mahdollisesti muita puhujia. Katso viimeiset tiedot kotisivuiltamme www.sfks.org.

PUHEENJOHTAJAN PALSTA **BÖRJE THILMAN IN MEMORIAM**

SFKS:n pitkäaikainen tilintarkastaja, Irlannin pääkonsuli Börje Thilman kuoli 27.2.2003. Hautajaisissa koolla oli paitsi suuri joukko sukulaisia, myös edustajia niistä monista järjestöistä, joissa Börje toimi. Olin itse paikalla Seuran edustajana.

Hietaniemen krematoriossa pidetyn siunauksen jälkeen vietettiin lämminhenkinen muistotilaisuus ravintola Perhossa. Börjen Irlanti-yhteyksiä muisteltiin puheissa ja pöytäkeskusteluissa. Suomi-Irlanti-seuran toiminnanjohtaja Olli Pellikka ja Irlannin lähetystösihteeri Lorraine Christian puhuivat, samoin useat omaiset ja pitkäaikaiset ystävät. Koska tuntui, että paremmat puhujat ja Börjen paremmin tunteneet saivat sanotuksi kaiken olennaisen, en itse pyytänyt puheenvuoroa. Vasta hautajaispäivän iltana keksin, mitä ehkä olisi pitänyt sanoa. Kirjoitan sen nyt tähän toivoen, että parempi myöhään kuin ei milloinkaan.

Ensimmäinen muistoni Börjestä liittyy aikaan, jolloin hänen toimistonsa Lönrotinkadulla oli Irlannin *de facto* suurlähetystö ja kulttuurikeskus Suomessa. Lienen ollut vasta Irlannissa opiskelusta haaveileva poika, jolle kyltti *Árd-Chonsalacht na hÉireann* oli kovin virallinen ja aika pelottava. Yllätys olikin melkoinen, kun Herra Konsuli olikin leppoisa, partainen mies, jolla oli aikaa antaa opiskeluvinkkejä ties kuinka monennelle nuorelle haaveilijalle, joka oli ängennyt hänen työpäiväänsä keskeyttämään.

Tuohon aikaan ei Helsingissä ollut ihan helppoa saada Irlanti-aiheista kirjallisuutta. Konsulaatin legendaarisesta kirjahyllystä tulikin monelle pyhiinvaelluskohde, josta noita harvinaisia kirjoja lainailtiin. Näiden muistojen takia minusta tuntui aina erityiseltä kunnialta, että Börje jaksoi monien muiden velvollisuuksiensa ohella tarkastaa tilimme vuodesta toiseen.

Muistotilaisuuden puheita kuunnellessani hämmästelinkin sitä, missä kaikessa Börje oli ehtinyt olla mukana 68 vuoden aikana. Puheitakin paremmin jäi kuitenkin mieleeni vieressäni istuneen Börjen inkoolaisserkun kuvaus Irlannin kalastusministerin vierailusta. Ministeri oli tullut Suomeen hyvissä ajoin ennen virallisen vierailuohjelman alkua. Börje, serkkunsa avustamana, oli järjestänyt tälle vierailun Inkooseen, jonka aikana oli puhuttu kalastuksesta, kunnallishallinnosta ja kaikenlaisesta muustakin. Börje oli myöhemmin toimittanut pullot irlantilaisista viskiä kiitokseksi sekä serkulleen että ministeriä kyydinneelle kalastajalle.

Mikä tässä pienessä tarinassa sitten on tärkeää? Kansojen välinen ystävyys ei synny itsestään, vaan rakentuu tällaisista pienistä eleistä ja teoista. Ei ole kovin pitkä aika siitä, kun suomalaiset ja irlantilaiset eivät tienneet toisistaan juuri mitään. Että asia ei enää ole näin, on Börjen kaltaisten kulttuurin, talouden ja politiikan moniottelijoiden ansiota. Etenkin pienten kansojen on syytä oppia tuntemaan toisensa maailmassa, jossa isot usein tekevät mitä tahtovat.

PETRI MIRALA

VUOSIKOKOUSKUTSU

Tervetuloa Suomen keltologisen seuran (SFKS) ryn vuosikokoukseen

la 10.5.2003 klo. 13.00

Kitty O'Shea's Irish pubiin, Keskuskatu 6, Helsinki

Esityslista:

1. Kokouksen avaus
2. Kokouksen toimitsijoiden valinta
3. Kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus
4. Esityslistan hyväksyminen
5. Vuoden 2002 toimintakertomus, tilinpäätös ja tilintarkastajien lausunto
6. Vastuuvapauden myöntäminen
7. Vuoden 2003 toimintasuunnitelma, talousarvio ja jäsenmaksut
8. Yhdistyksen esimiehen ja johtokunnan valinta
9. Tilintarkastajien ja heidän varamiestensä valinta
10. SFKS:n sääntöuudistus
11. Muut asiat
12. Kokouksen päättäminen

**Vuosikokouksen jälkeen seuranpito jatkuu:
Pubiseminaarin alustukset ja keskustelut alkavat klo 14.00
samassa paikassa. Seminaariohjelma on tiedotteen etusivulla.**

Terveisin

Petri Mirala
SFKS puheenjohtaja

Siitä riippuu, pitävätkö kirjailijat paikallista englannin murretta tärkeänä keinona välittää lukijoille walesilaisten kokemuksia. Kuten alussa mainitsin, tuo asema on varsin heikko. Walesilainen yhteiskunta panostaa lujasti kymrin tukemiseen (kuten sen täytyy tehdäkin - vaihtoehtona on kielen hiljainen kuolema, ja tätä tulevaisuudenkuvaa harva walesilainen pitää suotavana), mutta samalla walesilaisten englantia puhuva valtaenemmistö jää väistämättä toissijaiseen asemaan. Jos englantia on 'walesilaisena' kielenä näin selkeästi kymrin varjossa, on melkoisen selvää, että Walesin englannin murre ei myöskään profiloitunut kansallisesti kovin korkealle.

Huolimatta siitä, ettei WE:lla ole eksplisiittistä kansallista tai kulttuurillista merkitystä, on oman seudun ja oman lähipiirin murteella aina epävirallisesti suuri sosiaalinen merkitys (esim. Labov 1972: 249). Tämä on tutkitusti totta myös Walesissa ja se heijastuu esimerkiksi Jenkinsin tuotannossa. Tätä kaksitahoista sosiaalista taustaa vasten onkin kiinnostavaa nähdä, annetaanko WE:lle vastaisuudessa tilaa kirjallisuudessa, murretta puhuvien kieliyhteisöjen kuvauksissa; ja jos annetaan, niin millaisena WE kirjailijoiden mielikuvissa näyttäytyy. Todennäköisintä lienee, että murrekirjallisuus on jatkossakin lähtöisin englanninkielisiltä seuduilta, jolloin sen antama paikallisesta murteesta kertoo vain osan totuudesta. Walesin englantiiin tutustuakseen on parasta lähteä itse paikan päälle.

Lähteet ja kirjallisuusviitteet

- Aitchison, J. & Carter, H. (2000). *Language, Economy and Society: The Changing Fortunes of the Welsh Language in the Twentieth Century*. University of Wales Press.
- Amis, K. (1985; 1955). *That Uncertain Feeling*. Penguin Books.
- Craig, C. (1999). *The Modern Scottish Novel: Narrative and the National Imagination*. Edinburgh University Press.
- Giles, H. (1990). "Social meanings of Welsh English." - N. Coupland (toim.) *English in Wales: Diversity, Conflict and Change*. Multilingual Matters, 258-282.
- Görlach, M. (1998). "Celtic Englishes?" - M. Görlach (toim.) *Even More Englishes: Studies 1996-1997*. John Benjamins.
- Jenkins, M. (1997). *Wanting to Belong*. Seren.
- Jones, G. (1999). *Strange Talk: The Politics of Dialect Literature in Gilded Age America*. University of California Press.
- Labov, W. (1972). *Sociolinguistic Patterns*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Lewis, A. (1948). *In the Green Tree*. Allen and Unwin.
- Llewellyn, R. (1981; 1939). *How Green Was My Valley*. Michael Joseph.
- Parry, D. (1999). *A Grammar and Glossary of Conservative Anglo-Welsh Dialects of Rural Wales*. NATCECT. Occasional Publications, No. 8. University of Sheffield.
- Penhallurick, R. (1993). "Welsh English: a national language?" *Dialectologia et Geolinguistica 1*, 28-46.
- Stephens, M. (toim.) (1998). *The New Companion to the Literature of Wales*. University of Wales Press.
- Thomas, A. R. (1994). "English in Wales." - R. Burchfield (toim.) *The Cambridge History of the English Language, Vol. V: English in Britain and Overseas: Origins and Development*. Cambridge University Press, 94-147.
- Thomas, M. W. (1999). *Corresponding Cultures: The Two Literatures of Wales*. University of Wales Press.

Walesin englantia kaunokirjallisuuden kuvastimessa

1. Kymrin ja Walesin englannin kaunokirjallisesta taustasta

Walesissa puhutaan kahta kieltä, kelttiläistä kymriä ja englantia. Kummallakin kielellä on oma kaunokirjallinen perintönsä. Englannin kirjallisuushistorian katsotaan alkavan Beowulfista, 800-luvun lopulta, ja varhaisimmat säilyneet kymrinkieliset runot ovat samalta aikakaudelta. Siihen yhteneväisyydet lähestulkoon loppuvatkin: englanninkielisen kulttuurin hallitseva asema maailmassa on tietysti kaikkien tiedossa.

Walesissa julkaistaan silti edelleen paljon kymrinkielistä kirjallisuutta, ja Walesin oma kirjallisuusperinne onkin valtaosaltaan kymrinkielisen kirjallisuuden perinnettä. Vaikka englantia määrättiin Walesin ainoaksi viralliseksi kieleksi jo 1500-luvun puolivälissä, niin 95 prosenttia väestöstä puhui pelkästään kymriä vielä satoja vuosia. Englannin käyttö alkoi yleistyä vasta 1800-luvulla, sillä Kaakkois-Walesin hiilikaivokset ja rautaruukit olivat teollistumisen ajan suurimpia työllistäjiä, ja maahan saapui valtavat määrät siirtotyöläisiä. Englannin kieli valtasi ensimmäiseksi urbanisoituvan Kaakkois- ja Etelä-Walesin.

Toinen merkittävä isku kymrille oli koululaitoksen uudistus 1800-luvun lopulla. Koulunkäynnistä tuli pakollista ja ilmaista, mutta myös yksinomaan englanninkielistä: kymrin puhuminen kouluissa oli kiellettyä. Englantia sen sijaan arvostettiin, se oli menestyksen ja sivistyneen maailman kieli. Niinpä osat vaihtuivat suunnilleen 1900-luvun alussa: englannista tuli enemmistön kieli, ja sitä puhuivat nyt myös lähes kaikki kymrinpuhujat. Englannin menestystä vauhditti myös sosialismin nousu, joka aatteena syrjäytti kymrinkieliseen kulttuuriin olennaisesti kuuluneen uskonnollisuuden. Kielenvaihdosta ja Walesin kielihistoriasta kertoo lähemmin esim. Thomas (1994). Anglo-walesilainen kaunokirjallisuus syntyi 1900-luvun alussa, kielenvaihdoksen myötä tapahtuneen kulttuurimurroksen pohjalta. Termi *anglo-walesilainen* viittaaakin samalla myös Walesin toisen, kymrinkielisen kirjallisuusperinteen olemassaoloon.

Vaikka kymrin asemaa alettiin määrätietoisesti parantaa, kielen puhujien osuus väestöstä jatkoi vähenemistään, pysähtyen nykyiselle 20 prosentin tasolle 70-luvun alkuun mennessä. Luku on pysynyt lähes samana jo kolmekymmentä vuotta, joten kymrin tulevaisuus näyttää tällä hetkellä turvatulta (esim. Aitchison & Carter 2000). Kielellä on Walesissa virallisesti samanarvoinen asema englannin rinnalla, sitä opiskellaan läpi peruskoulun ja lukion yliopistotasolle asti, ja viime vuosina kymristä on jopa tullut trendikäs kieli: Kymrin kielen neuvoston (Welsh Language Board) vuonna 2000 tekemän kyselyn mukaan lähes kaikki walesilaiset, äidinkielestään riippumatta, pitävät sen oppimista ja säilyttämistä kansallisesti ja kulttuurillisesti tärkeänä. Kieltä nakertaa kuitenkin kymrinkielisten yhteisöjen hidas anglosoituminen.

Kymri on tietysti aina ollut olennainen osa walesilaisuutta, kuten oma kieli missä tahansa maassa. Sen suhteellisen vahvasta nykyasemasta johtuen ei englannin kielellä tällaista kulttuurillista asemaa virallisesti katsota olevan; se ei ole 'walesilainen' kieli, vaikka asenteet ja mielipiteet aiheesta vaihtelevatkin (Penhallurick 1993). "Miksi et puhu omaa kieltäsi?", on kysymys, jonka englannin puhuja voi edelleen kuulla kymrin puhujalta. Myös anglo-walesilainen kaunokirjallisuus liittyy melko sujuvasti englantilaiseen kirjallisuusperinteeseen (erillisestä identiteetistään huolimatta; ks. esim. Thomas 1999: 48-49), eikä esim. Walesin englannin käyttöön walesilaisessa kirjallisuudessa ole toistaiseksi juuri kiinnitetty akateemista huomiota, kuten vaikkapa Görlach (1998: 95) huomauttaa. Tilanne on siis hyvin erilainen kuin esimerkiksi Skotlannissa, jossa englannin variantti skotti (*Scots*) on syrjäyttänyt marginalisoituneen gaelin kansalliskielenä. Skotti on ollut myös olennainen osa skotlantilaista kaunokirjallisuutta jo kahden vuosisadan ajan (ks. Craig 1999: 75f.), joten kielimuodon kaunokirjallinen historia on Walesin englannista täysin poikkeava. Skotin voi-

daan jopa asemaltaan sanoa muistuttavan enemmän kymriä kuin Walesin englantia.

2. Walesin englannin rakenteellisia tunnusmerkkejä

Kielen vaihto vaikutti kuitenkin myös Walesissa puhuttuun englanttiin: syntyi Walesin englannin murre (WE), joka on pääosin rakenteeltaan hyvin samanlaista kuin puhuttu englannin kieli Englannissa, mutta jossa on myös fonologisia ja rakenteellisia piirteitä murteen puhujien alkuperäiskielestä, kymristä. Tilastot ja kielitilanteen kuvaukset ennen ja jälkeen 1900-luvun taitteen osoittavat, että kielen vaihto on tapahtunut nopeimmin juuri teollistuneilla alueilla, jolloin kymrin siirtovaikutusta on näin jäänyt murteeseen melko runsaasti. Samanlaista rakenteellista siirtovaikutusta esiintyy myös nykyisillä kaksikielisillä alueilla.

Anglisoituneessa Etelä-Walesissa esiintyvä perifrastinen *do* on kaikkein luultavimmin Lounais-Englannin murrevaikutusta (1-2). Progressiivimuodon käyttö epätavallisissa konteksteissa on kuitenkin kymrin siirtovaikutusta (3-5), ja tätä rakennetta käytetäänkin lähinnä nykyisillä kaksikielisillä alueilla. Jälkimmäistä alkuperää ovat myös lauseen tärkeimmän osan sijoittaminen lauseen alkuun eli topikaalistaminen (6-7), ja varmistavat liitekysymykset *is it* tai *isn't it*, jotka ovat yleispätevinä korvanneet lähes kaikki muut vaihtoehdot (8-9). Samoin *there*-alkuinen 'huudahdus-rakenne' (10) on peräisin kymrin vastaavasta rakenteesta, kuten myös epäsuoran kysymyslauseen suora sanajärjestys (11-12).

- (1) She do wear the trousers. (South Glamorgan)
- (2) You do have 'em by the hundred. (West Glamorgan)
- (3) She's being able to speak Welsh. (Carmarthenshire)
- (4) The men were having just a spell to sharpen the tools. (Cardiganshire)
- (5) He was coming to the post here, okay, he was calling in and having a chat, you know, he was ever so nice. (Carm.)
- (6) Only Welsh we speak. (Carm.)
- (7) In the colliery he worked then, till he died. (Carm.)
- (8) I should say trousers but they are, what, jeans you'd call them now, isn't it? (Gwynedd)
- (9) That's a funny word, is it. (Clwyd)
- (10) There's *twp* you are! (Carm.) (*twp* = 'tyhmä, höpsö')
- (11) They didn't know what was a cup of tea. (Card.)
- (12) He asked my father was I looking for the job. (Carm.)

Fonologisia murrepiirteitä on myös useita, vaikkapa suomalaisittain rullaava /r/, paikoitellen hyvinkin voimakkaasti lausutut klusiilit, tai pitkät /e:/ ja /o:/ sanoissa *great* ja *late* tai *go* ja *coal*. Kattavinta WE:n kuvausta edustaa Parry (1999), jonka tutkimus perustuu *The Survey of Anglo-Welsh Dialects* -kartoitukseen.

3. Kuvauksia englantilaisessa kirjallisuudessa

Koska Walesin anglisoituminen kokonaisuudessaan on tapahtunut suhteellisen äskettäin, ei Walesin englannin murretta ole ehditty kuvata englantilaisessa kirjallisuudessa kovinkaan runsaasti. Eräs kuuluisimmista WE:a puhuvista henkilöistä astuu kuitenkin näyttämölle niinkin varhain kuin 1600-luvun alussa: hän on Shakespearen *Henry V*:ssa esiintyvä Fluellen, koominen upseerimies Monmouthshiresta. Yläluokkien oli jo varhain opeteltava englantia tullakseen toimeen englantilais-

put a bomb under it personally. They're a load of f—ers!"

They aren't shocked. The driver nods away and the other smiles.

"Yeh, you could be right. Anyway, thanks for your time. We'll see you around maybe?"

"Aye!"

They drive off towards town. I turn to Gav.

"S'ow come yew done tha interview, when yew don' give a shit?"

"It woz a project. We ad to do summin. I knew yew'd elp so..."

"Oo woz 'ey anyway?" asks Twti.

"Bloody English, tha's all I know!" says Leggo, even though his mam's from London.

"Greenpeace, I bet. Didn yew see-a sticker? Someone's gunna do summin 'bout

Rudge's an about time too."

"What'll 'ey do? Lauch a loada ships onta Top Pond, is it?" Gav cuts.

"Anyway, my dad works there an ee says it's orright. It's bloody jobs an there's arldy any round yer, is there?"

"Yew make me sick, Leggo! If 'ey put a fuckin newclear plant by-a Palace yew'd say-a same!"

"I know loadsa kids got asthma!" says Twti, carried by my anger.

"Well Rudge's int exactly Churnobull, is it?" argues Gav, not giving in. He'd done his project and not believed a word. (50-51)

Lopputulos on elämänmakuinen (ja paljastaa jotain walesilaisten sinnikkäästä kansallismielisyydestä), mutta se kertoo myös että WE:n olennaisimmat piirteet eivät nykyisellään ole rakenteellisia vaan fonologisia: kyse on ainakin Kaakkois-Walesissa pikemminkin aksentista kuin rakenteellisesti tai sanastollisesti omintakeisesta murteesta. Mukana on myös runsaasti piirteitä jotka ovat levinneet laajalle brittiläisissä kaupunkimurteissa. Mielestäni yllä mainitussa antologiassa vähätellään silti WE:n distinktiivisyyttä: saattaahan olla, että monet murrepiirteet ovat katoamassa anglisoituneilta alueilta, mutta suurimmassa osassa Walesia kuulee aiemmin lueteltuja rakenteita edelleen, kun vain pitää korvansa auki. Esimerkiksi Llewellynin käyttämä 'käännösendlanti' on tässä mainituista puhekielen kuvauksista ainoa, jossa esiintyy standardista poikkeavaa progressiivimuodon käyttöä. Tämä on hyvinkin yleinen murrepiirre kaksikielisten alueiden englannissa, mutta kaunokirjallisissa WE:n kuvauksissa sitä ei juuri esiinny. Syynä lienee se, että vaikkapa Lewisin tai Jenkinsin henkilöt ovat kaakkoiswalesilaisia, yksikielisiä englannin puhujia, eikä tämä rakenne näin ollen kuulu heidän murteeseensa. Monetkaan WE:n kaunokirjalliset kuvaukset eivät siis pysty välittämään lukijalle kuvaa siitä, millä tavalla englantia puhutaan Walesin kaksikielisillä alueilla.

5. Walesin englannin asemasta Walesissa ja sen kirjallisuudessa

Se, miksi anglo-walesilainen kirjallisuus on keskittynyt ja keskittyy lähinnä teollistuneiden alueiden kuvaamiseen, on osittain perua sen kaakkoiswalesilaisesta taustasta. Se kertoo myös nykyisistä kulttuurieroista kaksikielisen maaseudun ja anglisoituneen urbaanin Walesin välillä: anglo-walesilaiset ovat olleet kiinnostuneita siitä, mitä juuri heille tapahtui, mihin kymri katosi heidän suvustaan, mikä johti tähän kielikulttuurien vastakkaisasetteluun maan sisällä. Maaseudulla, missä WE:n rakenteelliset murrepiirteet ovat säilyneet paremmin, myös perinteinen kymrinkielinen kulttuuri ja kirjallisuus on vahvempaa. Englanninkieliselle kirjallisuudelle ja paikalliselle englannin murteelle jää kansan tietoisuudessa vastaavasti vähemmän tilaa. Thomas (1999: 64) huomauttaa, että tavanomaisista yleistyksistä huolimatta jako kahden kielen kirjallisen perinteen välillä ei suinkaan ole suoraviivainen: kymrinkielinen kirjallisuus ponnistaa paitsi maaseudulta, myös teollistuneilta alueilta. Sen sijaan Thomas ei mainitse, syntykö anglo-walesilaista kirjallisuutta myös kaksikielisellä maaseudulla.

Olennaista WE:n kaunokirjalliselle roolille siis on myös WE:n asema ja tunnettuus Walesissa.

of eternity in her voice. "What is going on in the house, of course. Are you standing there in your good little clothes and saying to my face you are knowing nothing about it?"

"No," said the farmer, and taking out his pipe, with his eyebrows up, and his wife coming closer, and both leaning forward. "What, now then?"

"The only ones in the Five Valleys," Mrs Nicholas said, in grief. "Nobody else, only you."

"Good God, Mrs Nicholas," the farmer said, and looked at his wife, and they pulled a mouth at each other, and looked again at Mrs Nicholas as though she held their hopes at the Bar. "What, now then?"

"Not for me to say," Mrs Nicholas said, and a shaking of the head and a look at the floor, as though she saw Old Evans lying there in his winding sheet, "only the house-keeper I am, and forty-eight years, with odd, in the family, and living to curse the day."

"Well, well," the farmer said, "there is terrible it is, whatever it is, is it?" (372)

Eräs kirjailija, joka sekä käyttää Walesin englannin murretta mielellään sekä onnistuu siinä hyvin, on Raymond Williams. Hänen kirjansa sijoittuvat samaisiin teollistuneisiin laaksoihin, mutta hieman myöhemmässä vaiheessa: kaivoksia suljetaan ja rautatieliikennettä lopetetaan kannattamattomana. Myös katkeruus kymrin kielen menettämisestä ja identiteetin hakeminen angloisovassa Walesissa ovat teemoja, jotka nousevat esiin toisen maailmansodan jälkeisessä anglo-walesilaisessa kirjallisuudessa. Tämän periodin edustajia ovat Williamsin lisäksi Emyr Humphreys ja R. S. Thomas, kummatkin avoimen nationalistisia kirjailijoita äidinkielestään huolimatta — tai juuri sen vuoksi. Toiset saman sukupolven kirjailijat taas ovat tehneet selvän eron politiikan ja kirjallisuuden välillä. Naiskirjailijoita on viime vuosikymmeninä alkanut nousta myös, ja nykyisin menestyvimmistä walesilaisista kirjailijoista noin puolet on naisia, heistä mainittakoon vaikkapa Gillian Clarke ja Sheenagh Pugh. Puhekieltä he eivät kuitenkaan käytä.

On ilmeistä, että anglo-walesilaisten kirjailijoiden joukossa murteen käytön tarkoitus ei — Llewellynia kenties lukuun ottamatta — ole lukijan huvittaminen vaan paikallisuuden ja tiettyyn yhteisöön kuuluminen kokemuksen esille tuominen. Kansallista merkitystä kirjallisella murteella tuskin on, sen sijaan esimerkiksi Raymond Williamsin henkilöiden puhekieli on olennainen osa heidän maailmaansa; se yhdistää heidät kotiseutuun, toisiinsa ja tiettyyn yhteiskunnalliseen asemaan. Se myös vihjaa lukijalle, että englannin murre Walesissa on oma distinktiivinen kielimuotonsa. Walesin kirjallisuuden antologiassa nykykirjailijoiden murteen käytöstä mainitaan kuitenkin seuraavaa: "Walesissa puhutun englannin yksilöllisten piirteiden vähittäinen katoaminen viime vuosikymmenten aikana on vienyt työläisromaanin kirjoittajilta kielellisen distinktiivisyyden mahdollisuuden, eivätkä useimmat nykyiset yritykset kirjoittaa anglo-walesilaisella murteella tunnu autenttisilta" (Stephens 1998: 180).

Poikkeuksia on kaikesta huolimatta edelleen, heistä eräänä Mike Jenkins, peruskoulun opettaja Kaakkois-Walesista. Jenkins on julkaissut sekä runoutta että proosaa, jossa hän antaa teinikäisten henkilöidensä puhua omalla kielellään. Kuten vaikkapa skottilainen kollegansa Irvine Welsh, Jenkins ei pitäydy vain rakenteellisten murrepiirteiden kuvauksessa, vaan pyrkii ääntämistä mukailevalla kirjoitustavallaan tuomaan esille myös nuorten englannin aksentin. Katkelma on hänen kirjastaan *Wanting to Belong* (1997), joka on kokoelma tarinoita pienen, fiktiivisen Cwmtaffin kaupungin nuorista ja heidän maailmaansa sekoittavista pienistä ja suurista asioista, kuten vaikkapa luontoaktivismista.

"We're just here to monitor the situation. Speak to the locals. That sort of thing... What do you think of it?"

Gav acts hard, "Couldn't give a shit!"

"They're jest ruinin' people's lives," I butt in, "ey don't give a toss 'bout us. I'd like t'

ten kanssa, ja Fluellenin kotiseutu alkoi myös kaksikielistyä ensimmäisten joukossa. Fluellenin englannissa voidaan erottaa paitsi yleisiä puhekielisiä muotoja, myös piirteitä, jotka ovat tunnistettavasti walesilaista alkuperää. Shakespearella oli selvästi käsitys siitä, miltä WE kuulostaa.

Seuraavista katkelmista erottuvat mm. voimakkaasti aspiroidut klusiilit (joille Alexander the Pig -vitsikin perustuu), epäsuoran kysymyksen sanajärjestys, sekä perifrastinen *do*. Myös lohko-lause-rakenteen käyttö ja konkordanssin murtaminen muistuttavat kymrin vastaavia syntaktisia rakenteita.

FLUELLEN. Ay, he was born at Monmouth, Captain Gower.

What call you the town's name where Alexander the Pig was born?

GOWER. Alexander the Great.

FLUELLEN. Why, I pray you, is not 'pig' great? The pig, or great, or the mighty, or the huge, or the magnanimous, are all one reckonings, save the phrase is a little variations.

GOWER. I think Alexander the Great was born in Macedon; his father was called Philip of Macedon, as I take it.

FLUELLEN. I think it is in Macedon where Alexander is born. I tell you, Captain, if you look in the maps of the 'orld, I warrant you shall find, in the comparisons between Macedon and Monmouth, that the situations, look you, is both alike. There is a river in Macedon; and there is also moreover a river at Monmouth; it is call'd Wye at Monmouth, but it is out of my prains *what is the name of the other river*; but 'tis all one, 'tis alike as my fingers is to my fingers, and there is salmons in both.

FLUELLEN. Your grandfather of famous memory, an't please your Majesty, and your great_uncle Edward the Plack Prince of Wales, as I have read in the chronicles, fought a most prave pattle here in France.

KING HENRY. They did, Fluellen.

FLUELLEN. Your Majesty says very true; if your Majesties is rememb'ered of it, the Welshmen did good service in garden where leeks *did grow*, wearing leeks in their Monmouth caps; which your Majesty know to this hour is an honourable badge of the service; and I do believe your Majesty takes no scorn to wear the leek upon Saint Tavy's day.

King Henry V (Act IV, Scene VII)

Shakespeare käyttää murretta koomisen vaikutelman vahvistamiseksi, mikä onkin varmasti murrekirjallisuuden varhaisin funktio: kirjallisessa muodossa murteellinen kieli kontrastoituu entistä voimakkaammin kirjakielen kanssa, ja lopputulos herättää usein hilpeyttä. Näytelmät puolestaan on kirjoitettu ääneen esitettäväksi, jolloin murteen käyttö myös kirjoitetussa tekstissä on perusteltua. Fluellenin murre on kaikesta huolimatta kirjoitusasultaan täysin ymmärrettävää: muutamia fonologisia viitteitä lukuun ottamatta Shakespeare ei pyri kuvaamaan hänen aksenttiaan sen tarkemmin. Mainittakoon, että näytelmän upseeristoon kuuluvat myös englantilainen Gower, skotlantilainen Jamy ja irlantilainen Macmorris, joista kukin puhuu omaa murrettaan. Hahmot edustavat kansoja, joita Henry V hallitsi. Görlachin (1998: 95) mukaan murteiden käytössä on kyse myös englantilaisen ylemmydentunteen pönkittämisestä.

WE:iin viittaa Swansea:hin sijoituvissa kirjoissaan ohimennen myös Kingsley Amis, joka oli itse englantilainen. Seuraavat kappaleet ovat romaanista *That Uncertain Feeling* (1955). Kirjan päähenkilöt ovat keskiluokkaisia, eikä heidän kielensä tavanomaisesti poikkea standardista. Ensimmä-

mäisessä katkelmassa esiintyy kuitenkin paikallista murretta puhuva Dilys, joka näyttäytyy sekä kielensä että tekstin sisällön kautta hieman yksinkertaisena. Leslie Milroy on todennut (mm. ESSE-konferenssissa Helsingissä kesällä 2000), että Iso-Britanniassa kielellinen standardi määrittyy pääasiassa yhteiskuntaluokan ja Yhdysvalloissa etnisen taustan kautta. Tämä näkyy myös murteen kuvauksissa: brittiläisessä kirjallisuudessa ei-standardi kieli on usein signaali alhaisemmasta koulutustasosta ja yhteiskuntaluokasta. Amerikkalaisessa murrekirjallisuudessa painopiste on taas ollut erilaisten etnisten ryhmien kielen kuvauksissa (Jones 1999: 4-7, 33-35).

“Please, Mr Lewis, there’s a lady come into Reference to make an inquiry and she’ve been terribly rude. Awful, she’ve been, honest.”

I moved another few feet away from Mrs Edwards and dropped my voice. With people like Dilys, the term ‘rude’ tends to get used in situation where indecency, rather than insolence, is in question. “What on earth’s she been doing?” I muttered.

“Terribly rude she was. Kept on asking me about a book about some old-fashioned thing, something about costumes or something, but I couldn’t hear what she was saying really, and she kept going on and on at me, and she got proper insulting man — Mr Lewis, so I came and...”

“What sort of lady is she?”

“Aw, well-dressed like. Plenty of money, I should say.” (9)

Etelä-Walesin englannille tyypillisiä murrepiirteitä ovat yllä paitsi topikaalistus, myös konkordanssin murtaminen fraasissa *she’ve been*. Jälkimmäiseen katkelmaan sisältyy huomio paikallisen aksenttien sosiaalisesta ulottuvuudesta: asiakkaalle lämmitessään kertoja luopuu “vihamielisestä” RP -aksentistaan ja siirtyy käyttämään Walesilaista aksenttia ystävällisemmän vaikutelmaan luomiseksi.

Screwing up my eyes a little, I said: “Well, I wouldn’t mind having a go at that. Between ourselves, though, I warn you that I’m not much of a catalogue expert either. Would you mind waiting for a moment while I go and have a look?” I dropped the Cardiff announcer too and used the pure Welsh ‘o’ in ‘moment’ and ‘go’. (14)

Näihin esimerkkeihin tiivistyvätkin Walesin englannin olennaisimmat sosiaaliset piirteet: vaikka murteen status on päällisin puolin keho eikä sen puhujia pidetä ruudinkeksijöinä tai menestyjätyypeinä, se on myös rehellisen ja sydämellisen ihmisen tunnusmerkki, ja se luo yhteenkuuluvuuden tunnetta puhujiansa kesken (ks. Giles 1990).

4. Anglo-walesilaisen kirjallisuuden näkökulmia

Tämä siis ulkopuolisten tarkkailijoiden kuvauksista. Paikallisen puhekielen käyttö anglo-walesilaisten kirjailijoiden teksteissä on monimutkaisempi asia. Anglo-walesilaista kirjallisuutta on ensinnäkin kahta sorttia, kansallista ja brittiläistä: kaikille kirjailijoille walesilaisuus ei tietenkään ole keskeinen teema. Esimerkiksi Jasper Fforden fantasiakirjojen paralleelitodellisuudessa Wales on hyvin pienessä roolissa. Kirjailijan taustasta kertoo korkeintaan se, että Wales on kirjoissa itsenäisen tasavalta.

Puhun kuitenkin anglo-walesilaisesta kirjallisuudesta termin yleisimmin käytetyssä, kansallisessa merkityksessä. Tämän lajityypin kirjallisuus kytkeytyy lujasti maan kieli- ja kulttuurihistoriaan, ja sen juuret juontavat 1900-luvun alun yhteiskunnallisiin ja kulttuurillisiin mittelöihin uskonnollisen, kymrinkielisen Pohjois- ja Länsi-Walesin sekä teollisen, angloisoituneen Itä- ja Etelä-Walesin välillä (Thomas 1999: 46). Onkin melko kuvaavaa, että anglo-walesilaisen kirjallisuuden ensiteos, Caradoc Evansin *My People*, on hyökkäys perinteistä walesilaista kulttuuria vastaan. Se

julkaistiin vuonna 1915, ja se kuvasi walesilaisen maalaisen niin kurjana, takapajuksena, ahneena ja ulkokultaisena että lukijat loukkaantuivat pahanpäiväisesti ja kirjasta tuli skandaalin vuoksi maankuulu. Kirjan tyyliillä ja sisällöllä on kuitenkin myös kiistämättömät ansionsa. Evansin henkilöt ovat kymrin puhujia, joten vaikka kirja on kirjoitettu englanniksi, heidän kielensä ei pyri jäljittelemään Walesin englannin murretta. Se on pikemminkin sekoitus kymrin ja muiden kielten piirteitä ja raamatullista tyyliä; Thomas (ibid.) vertaa sitä vanhojen lännenelokuvien ‘punanahkakielen’.

Myös Emyr Humphreys kuvaa kirjoissaan Pohjois-Walesilaisia henkilöitä, joiden hän useimmiten antaa ymmärtää puhuvan kymriä. Humphreysilla ei ole mitään tarvetta ‘kääntää’ heidän puhettaan murteellisenä, joten puhekieli noudattelee standardienglantia. Dylan Thomas tai Gwyn Thomas eivät myöskään novelleissaan pyri murteellisuuteen, vaikka heidän henkilöidensä puhekieli onkin varsin eloisa; esimerkkinä Thomasin (1999: 46) lainaus Dylan Thomasin ‘The Peaches’ -novellista (kokoelmasta *Portrait of the Artist as a Young Dog*, 1940), jossa päähenkilön eksentrisen serkku puhuttelee Jumalaa hurmoksen vallassa: “Thou canst see ... everything, everything; Thou canst see all the time. Oh God, mun, you’re like a bloody cat.”

Näistä ns. ensimmäisen sukupolven anglo-walesilaisista kirjailijoista puhekieltä kuvaavat Alun Lewis ja Richard Llewellyn. Lewis kuvaa juuri WE:a ja pyrkii aitouteen, joskin murretta esiintyy hänen novelleissaan melko harvakseltaan. Seuraava katkelma on eräästä Lewisin tunnetuimmista novelleista, ‘The Orange Grove’ (kokoelmasta *In the Green Tree*, 1948). Puhuja on sotamies, joka purkaa elämänsä vaiheita matkassa olevalle upseerille keskellä Intian viidakoita. Topikaalistus on tässä WE:n murrepiirteistä keskeisin. Konkordanssivirheitä, h-äänteen pudottamista sekä muutamia muita puhekielisyyksiä pidetään tyypillisinä työväenluokan englannille yleensä.

“We got a pub in our family and since my father died my mother been keeping it... for the colliers it is... never touch beer myself, my father boozed himself to death be’ind the counter. Well, my mother had a barmaid, a flash dame she was, she was good for trade, fit for an answer any time, and showing a bit of her breasts every time she drew a pint. Red hair she had, well, not exactly red, I don’t know the word, not so *coarse* as red. My mother said for me to keep off her, my mother is a big Bible woman, though nacherly she couldn’t go to chapel down our way being she kept a pub... Well, Monica, this barmaid she slept in the attic, it’s a big ’ouse, the Bute’s Arms. And I was nineteen. You can’t always answer for yourself, can you?” (132)

Llewellynin *Vihreä oli laaksoni* (*How Green Was My Valley*, 1939), on puolestaan edelleen kuuluisin walesilainen kirja, kuvaus idyllisen kyläyhteisön hajoamisesta kaivosteollisuuden ja ammattiliittoaktiivismin ristipaineissa. Llewellynina on syytetty aiheensa romantisoinnista, eikä hän säästele myöskään puhekielen tyylittelyssä. Kaksikielinen Morganin perhe puhuu useimmiten kymriä, jonka Llewellyn ‘kääntää’ kymrin rakenteita noudattelevaksi englanniksi. Kyse ei siis ole varsinaisesta Walesin englannin murteesta, vaan fiktiivisestä kielen kuvauksesta, jolla Llewellyn pyrkii ilmentämään yksinkertaisten, mutta hyväntahtoisten ja ahkerien kyläläistensä mielenmaisemaa. Kymrin voimakkaasta vaikutuksesta WE:ssa kertoo kuitenkin se, että useimpia Llewellynin käyttämistä rakenteista tavataan murteessa aivan oikeasti. Siinä mielessä tämä käännoismurre on hyvinkin osuvaa. Kymriä noudattelevia rakenteita on tekstissä kuitenkin huomattavasti taajempaan kuin WE:ssa, ja joukossa on paljon kymristä käännettyjä fraaseja (esim. *my little one, pull a mouth*), joita englannin murteessa ei esiinny.

“Only his gravestone is keeping him down there now, I will swear.”

“Gracious goodness, Mrs Nicholas, my little one,” the farmer’s wife said, “what for, now then?”

“What for?” Mrs Nicholas said, with her hands up, and her eyes up, and the suffering